

Załącznik nr 1 do uchwały nr 4581/VI/21
Zarządu Województwa Dolnośląskiego
z dnia 22 listopada 2021 r.

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
PRZEMOC W RODZINIE – USTALENIA DEFINICYJNE	4
AKTY PRAWNE: KRAJOWE I WOJEWÓDZKIE	10
PRZEMOC W RODZINIE – DIAGNOZA ZJAWISKA	14
PODMIOTY REALIZUJĄCE DZIAŁANIA W OBSZARZE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE OKREŚLONE W WOJEWÓDZKIM PROGRAMIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2021-2030	22
OBSZARY DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH	23
CELE WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2021-2030	26
FINANSOWANIE PROGRAMU	29
ZASADY, FORMY MONITORINGU I EWALUACJI	30
ZAŁĄCZNIK NR 1 – DIAGNOZA REALIZACJI ZADAŃ W OBSZARZE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE ZAŁĄCZNIK NR 2 – RAMOWY PROGRAM OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE ZAŁĄCZNIK NR 3 – RAMOWY PROGRAM ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO- EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE	

WPROWADZENIE

Przemoc w rodzinie stanowi jeden z istotnych problemów społecznych. Na podstawie diagnoz prowadzonych w odniesieniu do tego zjawiska szacuje się, że różnych form przemocy domowej doświadcza od 10 do 30% społeczeństwa polskiego. Zarówno duża skala występowania tego problemu, jak i jego dewastacyjny charakter, w wymiarze jednostkowym i społecznym, powodują, że przeciwdziałanie przemoc w rodzinie staje się jednym z istotnych zadań służb publicznych i podmiotów niepublicznych, na co dzień pracujących z rodziną.

By przeciwdziałanie przemocy w rodzinie było skuteczne i efektywne istnieje potrzeba wypracowania strategicznego podejścia do tego problemu, uwzględniającego komplementarność i kompleksowość działań podejmowanych przez poszczególne podmioty zaangażowane w proces przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Narzędziem służącym realizacji tego celu na poziomie lokalnym są gminne i powiatowe programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a na poziomie regionalnym – wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Niniejszy dokument – Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030 będący aktualizacją dokumentu pn. Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie obowiązującego w latach 2015-2020¹, opracowanego przez powołany w tym celu zespół zadaniowy – określa i wytycza kierunki działań strategicznych Samorządu Województwa Dolnośląskiego w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa dolnośląskiego, uzupełniając i wspierając działania podejmowane na poziomie gminnym i powiatowym.

Dokumentem nadrzędnym wobec Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030 jest Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2021-2030 (DSIS). Program jest dokumentem wdrożeniowym dla obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, precyzującym i uszczegóławiającym zakres działań w tym obszarze.

Celem głównym Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030 jest: **Ograniczenie skali występowania przemocy w rodzinie w województwie dolnośląskim. Udoskonalenie rozwiązań i narzędzi służących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Budowa i wzmacnianie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.**

W ramach Programu wyodrębniono pięć obszarów problemowych, które stanowić będą przedmiot działań Samorządu Województwa Dolnośląskiego.

Są to obszary:

1. PROFILAKTYKA
2. INTERWENCJA

¹ uchwała nr 710/V/15 Zarządu Województwa Dolnośląskiego w sprawie przyjęcia Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2015-2020.

3. WSPARCIE
4. WSPÓŁPRACA POMIĘDZY PODMIOTAMI REALIZUJĄCYMI ZADANIA W OBSZARZE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE
5. WZMACNIANIE LOKALNYCH SYSTEMÓW PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE

W każdym z powyższych obszarów wskazano szczegółowe cele operacyjne, służące realizacji celu głównego. Ponadto Program zawiera informację o sposobach rozumienia i definiowania przemocy w rodzinie, uregulowania prawne odnoszące się do tej kwestii, diagnozę problemu, informację o realizatorach programu, jego finansowaniu, monitorowaniu i ewaluacji.

Zapisy zawarte w Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie uwzględniają ustawodawstwo krajowe, szczególnie zapisy Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021 i projektu na rok 2022 oraz zapisy strategicznych dokumentów regionalnych, szczególnie zawarte w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 oraz Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej na lata 2021-2030.

Zapisy Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030 obowiązują do czasu przyjęcia nowego dokumentu wdrożeniowego w tym obszarze.

PRZEMOC W RODZINIE – USTALENIA DEFINICYJNE

Istnienie zjawiska przemocy w rodzinie, jego skala i zasięg są poważnymi problemami społecznymi.

Zdefiniowanie zjawiska przemocy powinno uwzględniać jego szerokie spektrum i brać pod uwagę aspekty psychologiczne, społeczne oraz prawne w odniesieniu zarówno do osób doświadczających przemocy, jak również świadków i osób stosujących przemoc w rodzinie.

Perspektywa prawna:

Z perspektywy przepisów obowiązujących w polskim prawodawstwie zagadnienia przemocy w rodzinie regulują dwa, podstawowe akty: Kodeks Karny oraz Ustawa o Przeciwdziałaniu Przemocy w Rodzinie.

Kodeks Karny określa **przemoc fizyczną** jako wszelkie działania skierowane przeciw zdrowiu lub życiu ofiary, którą jest osoba najbliższa pozostająca w stałej lub czasowej zależności od sprawcy albo osoba małoletnia (czyli taka, która nie ukończyła 18 roku życia) lub nieporadna ze względu na swój stan psychiczny lub fizyczny).

Fizyczna przemoc to także **przemoc seksualna** polegająca na wymuszaniu współżycia czy takich jego form, które nie są akceptowane przez ofiarę. Jeżeli sprawca dopuszcza się gwałtu, który także w małżeństwie jest przestępstwem, może odpowiadać na podstawie przepisów kodeksu karnego.

Znęcanie się psychiczne to wszelkie działania charakteryzujące się poniżaniem, wzbudzeniem poczucia zagrożenia a także przemoc ekonomiczna wyrażająca się niezaspokajaniem potrzeb materialnych, uniemożliwianiem podjęcia pracy czy pozbawianiem dochodów.

Do zaistnienia przestępstwa wystarczy dopuszczenie się przez sprawcę jednego rodzaju przemocy: fizycznej lub psychicznej.

By zwiększyć skuteczność działań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, a także w celu zapobiegania samemu zjawisku w lipcu 2005 roku została uchwalona ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która również definiuje czym jest przemoc domowa.

W myśl art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2021 poz. 1249 z późn. zm.) **przemoc w rodzinie** definiowana jest jako:

„jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa czy dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.

Ustawa jako członka rodziny definiuje osobę najbliższą w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. – Kodeks karny, a także inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą.

Perspektywa psychologiczna i społeczna:

Przemoc w rodzinie to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienie i szkody².

Cechy charakterystyczne przemocy w rodzinie:

1. Przemoc jest intencjonalna. Jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie drugiej osoby.
2. W sytuacji przemocy występuje nierównowaga sił. W relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Osoba doświadczająca przemocy jest słabsza, a osoba stosująca przemoc silniejsza.
3. Przemoc narusza prawa i dobra osobiste. Osoba stosująca przemoc wykorzystuje przewagę siły, narusza podstawowe prawa drugiej osoby (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.).

² definicja Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, www.niebieskalinia.pl

4. Przemoc powoduje cierpienie i ból. Osoba stosująca przemoc naraża zdrowie i życie drugiej osoby na poważne szkody. Doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że osoba doświadczająca przemocy ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Można wyróżnić pięć podstawowych form przemocy w rodzinie: psychiczną, fizyczną, ekonomiczną, seksualną i zaniedbanie³.

Przemoc psychiczna rozumiana jest jako „wywieranie presji na osobę w celu sprawowaniu nad nią kontroli i podporządkowania jej swojej woli. Jej istotą jest naruszenie godności osobistej. Stanowi podstawę wszelkich innych form przemocy i zazwyczaj z nimi współwystępuje”. Wśród form przemocy psychicznej wskazać można m.in.: wyśmiewanie, deprecjonowanie wartości, poglądów, osiągnięć drugiej osoby, kwestionowanie zdrowia psychicznego, izolowanie społeczne, ataki werbalne, odmowę uczuć itp.

Przemoc fizyczna definiowana jest jako naruszenie lub groźba naruszenia nietykalności cielesnej. Wśród jej form wskazać można m.in.: szarpanie, bicie, popychanie, kopanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, duszenie, gaszenie papierosów na ciele, parzenie, oblewanie żrącymi substancjami, nieudzielenie pomocy itp.

Przemoc ekonomiczna polega m.in. „na celowym niszczeniu własności, pozbawianiu środków lub tworzeniu warunków, gdy trudno jest zaspokoić podstawowe potrzeby min. uniemożliwianiu podjęcia pracy zarobkowej i wymuszaniu pracy nieodpłatnej, odbieraniu zarobionych pieniędzy, niszczeniu rzeczy, wymaganiu, by sprawozdawać się z każdej wydanej złotówki, pozbawianiu informacji na temat stanu majątku rodziny, zaciąganiu kredytów i pożyczek na wspólne konto, zmuszaniu do spłacania długów, sprzedawaniu rzeczy osobistych bądź wspólnych bez uzgodnienia itp.”

Przemoc seksualna „dotyczy sfery seksualnej, jej celem jest poniżenie drugiej osoby, odebranie jej godności, polega na naruszeniu intymności. Jej istotą jest zmuszanie osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowaniu aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić”.

Zaniedbanie „dotyczy naruszenia obowiązku opieki ze strony najbliższych. Jego istotą jest niezaspokojenie podstawowych potrzeb biologicznych i psychicznych drugiego człowieka. Odnosi się do dzieci, osób starszych czy niepełnosprawnych lub chorych, których dobry stan wymaga opieki ze strony domowników”.

³ definicja Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, www.niebieskalinia.pl

Na podobne aspekty omawianych zagadnień wskazuje definicja Rada Europy określając przemoc w rodzinie jako :

„jakikolwiek czyn lub zaniedbanie ze strony jednego członka [rodziny] wobec innych jej członków, które zagrażają życiu, cielesnej bądź psychicznej integralności lub wolności innego członka danej rodziny lub poważnie szkodzą rozwojowi jego osobowości.”⁴

W ten sposób definicja przemocy objęła nie tylko działania wobec drugiej osoby, ale wskazuje, że także zaniedbanie może być przyczyną poważnych szkód w psychicznej spójności rozwoju człowieka.

Z tej definicji jasno wynika, że w przypadku przemocy osoba ją stosująca dominuje i wykorzystuje słabości i nierównomierny układ sił pomiędzy nią a drugą stroną.

Powyzsze definicje są szerokie, uwzględniają zarówno intencjonalność, jak i rodzaje zachowań oraz ich skutki. Wskazują także, że przemoc może dotyczyć relacji w obrębie:

- rodzice/opiekunowie wobec dzieci,
- wobec małżonka/partnera w związku,
- wobec osób starszych w rodzinie.

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 roku (Dz.U. 2015 poz. 961, Dz.U. 2021 poz. 149) zwracając uwagę na fakt, iż kobiety znacznie częściej niż mężczyźni doznają przemocy, podaje definicję przemocy wobec kobiet i przemocy domowej:

- **przemoc wobec kobiet** „rozumie się jako naruszenie praw człowieka i formę dyskryminacji kobiet i oznacza wszelkie akty przemocy ze względu na płeć, które powodują lub mogą prowadzić do fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej szkody lub cierpienia kobiet, w tym również groźby takich aktów, przymus lub arbitralne pozbawianie wolności, zarówno w życiu publicznym jak i prywatnym”
- **przemoc domowa** „oznacza wszelkie akty przemocy fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej zdarzające się w rodzinie lub w gospodarstwie domowym, lub między byłymi, lub obecnymi małżonkami, lub partnerami, niezależnie od tego, czy sprawca i ofiara dzielą lub dzielili miejsce zamieszkania, czy nie”.

⁴ Rada Europy, Rekomendacja nr R(85)4: „Przemoc w rodzinie”, przyjęta na posiedzeniu Komitetu Ministrów w dniu 26.03.1986; za: Przemoc w rodzinie a wymiar sprawiedliwości, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2005, s. 9.

Krzywdzenie dzieci

Na osobną uwagę zasługuje zdefiniowanie krzywdzenia dzieci. Jak wynika z badań stanowią one grupę, która podobnie jak kobiety są najczęściej ofiarami przemocy domowej.

Fundacja Dzieci Niczyje zajmująca się działaniami na rzecz ochrony dzieci przed krzywdzeniem opiera się na definicji D.Gilla:

„Krzywdzenie dziecka to każde działanie lub bezczynność jednostki, instytucji lub społeczeństwa jako całości i każdy rezultat takiego działania lub bezczynności, który deprywuje równe prawa i swobody dzieci i/lub zakłóca ich optymalny rozwój”⁵.

Według definicji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) „krzywdzenie lub maltretowanie dziecka to wszystkie formy fizycznego i/lub emocjonalnego złego traktowania, zaniedbania, wykorzystania seksualnego lub komercyjnego, doznane od osoby, odpowiedzialnej za dziecko, której ono ufa lub która ma władzę nad nim, skutkujące faktyczną lub potencjalną krzywdą dziecka dla jego zdrowia, możliwości przetrwania, rozwoju albo godności”⁶.

Na uwagę zasługuje fakt, że definicje krzywdzenia dzieci dotyczą także ryzyka doznania przez dziecko krzywdy w wyniku działania lub bezczynności osób dorosłych. Ustalenia definicyjne nie różnicują także dziecka jako osoby, która doświadcza bezpośrednio aktów przemocy i dziecka, które jest świadkiem przemocy. Jak wynika z ustaleń badaczy i praktyków, szkody wynikające zarówno z jednej, jak i drugiej formy zaangażowania dziecka przyczyniają się do jego znacznej krzywdy emocjonalnej.

Istotą przemocy domowej jest wykorzystywanie przewagi siły lub władzy dla krzywdzenia innych członków rodziny.

Biorąc pod uwagę psychologiczny aspekt przemocy domowej należy zwrócić uwagę na cierpienie i bezradność osoby doświadczającej przemocy, na często niezrozumiałe relacje pomiędzy osobą doświadczającą przemocą a osobą ją stosującą i złożony obraz rodziny z problemem przemocy.

Psychologiczne zrozumienie przemocy odgrywa podstawową rolę przy pomaganiu osobom w wyzwaniu się od przemocy i w naprawianiu szkód jakie poczyniła w ich życiu.

Osoby doznające przemocy domowej są dość trudne do zidentyfikowania. Nie posiadają jednoznacznych cech zewnętrznych, nie demonstrują charakterystycznych zachowań, które mogłyby je wyróżnić spośród innych osób.

Nawet jeśli mają na swoim ciele urazy spowodowane użyciem przemocy to często te oznaki są skrywane, kamuflowane, aby uniknąć podejrzeń i wstydu.

⁵ Gill D.G. (1970), *Violence against children*, Harvard University Press, Cambridge

⁶ Report of the Consultation on Child Abuse Prevention [*Raport z konsultacji w sprawie zapobiegania krzywdzeniu dzieci*] (1999), Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), s. 15.

To, co wyróżnia osoby doświadczające przemocy, to doświadczenie krzywdy w ich życiu, najczęściej doznawanej ze strony ich najbliższych. Ta krzywda nie musi odnosić się tylko do urazów fizycznych.

„Ofiara przemocy” albo „osoba doznająca przemocy” to osoba znajdująca się w stanie kryzysu spowodowanego krzywdzeniem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym, ekonomicznym, doznająca przemocy seksualnej ze strony drugiego człowieka.

Osobą doznającą przemocy domowej może stać się każdy. Mogą to być kobiety i mężczyźni niezależnie od wieku, statusu społecznego, stanu zdrowia czy innych czynników. Najczęściej przemocy domowej doświadczają kobiety i dzieci.

Podobnie jak nie istnieje typowy portret osoby doznającej przemocy, tak też trudno nakreślić portret osoby stosującej przemoc, zarówno jeśli chodzi o wiek, wykształcenie, status społeczny czy cechy osobowości.

Osoba stosująca przemoc to osoba, która jest silniejsza fizycznie lub psychicznie, ma lepszą pozycję finansową czy społeczną i wykorzystuje tę przewagę do zaspokojenia własnych potrzeb, najczęściej, aby uzyskać kontrolę nad drugą osobą. Nie respektuje praw tej drugiej osoby.

Według niektórych statystyk znaczna część przypadków przemocy fizycznej ma związek z alkoholem. Niektóre badania wskazują, że 40% osób znęcających się nad rodziną to osoby uzależnione od alkoholu. Prawdopodobieństwo wystąpienia aktów przemocy w rodzinach, w których występują problemy alkoholowe jest ponad dwukrotnie większe niż w pozostałych. Nie należy jednak całkowicie wiązać stosowania przemocy z nadużywania alkoholu, należy pamiętać, że może to być tylko jeden z wielu czynników sprzyjających występowaniu zachowań o charakterze przemocowym.

Zachowanie osoby stosującej przemoc domową może skutkować u osoby jej doznającej wieloma problemami zdrowotnymi, emocjonalnymi i społecznymi. Ma wpływ na wszystkie obszary jej życia począwszy od zdrowia fizycznego, psychicznego, kształtowania się poczucia własnej wartości, poprzez jej umiejętności rodzicielskie, aż po możliwość znalezienia się na rynku pracy i funkcjonowania na nim.

Nie ma żadnego wytłumaczenia dla przemocy domowej. Za przemoc zawsze odpowiedzialna jest osoba, która ją stosuje. Druga strona nie ponosi odpowiedzialności za jej zachowanie. Oskarżanie osoby, która doświadcza przemocy w rodzinie, jest częścią wzorca działania osoby stosującej przemoc, co często powoduje bierność osób doświadczających przemocy i uniemożliwia im poszukiwanie pomocy i wsparcia.

AKTY PRAWNE: KRAJOWE I WOJEWÓDZKIE

Zgodnie z polskim prawem przemoc wobec najbliższych jest przestępstwem ściganym z urzędu:

1. Każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję; k.p.k. art. 304, § 1 (Dz.U. 2021 poz. 534 z późn. zm.).

2. Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję; k.p.k. art. 304, § 2.

3. Osoby, które w ramach swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, mają obowiązek niezwłocznego powiadomienia Policji lub prokuratora – art. 12, ust. 1 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

4. Osoby będące świadkami przemocy w rodzinie powinny powiadomić o tym Policję, prokuratora lub inny podmiot działający na rzecz przeciwdziałania przemocy – art. 12, ust. 2 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021 – 2030 został opracowany w oparciu o aktualnie obowiązujące akty prawne, jest spójny z ustawodawstwem krajowym oraz strategicznymi dokumentami obowiązującymi w województwie dolnośląskim.

Są to następujące akty prawne:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1997 Nr 78, poz. 483);
2. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2021 poz. 1249 z późn. zm.); ustawa m.in. wskazuje rozwiązania, które mają zapewnić lepszą ochronę prawną osobom doświadczającym przemocy domowej. Zgromadzone w ustawie przepisy mają zapewnić systemową pomoc osobom doświadczającym przemocy w rodzinie. Ustawa zobowiązuje również samorządy lokalne m.in. do tworzenia własnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prowadzenia poradnictwa, wsparcia i interwencji kryzysowej, prowadzenia ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy oraz do przygotowania i prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2021 poz. 1876 z późn. zm.)
4. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021 (Monitor Polski 2021 poz. 235 Uchwała Nr 16 Rady Ministrów). Zadaniem Programu jest wprowadzenie w życie szerokiego spektrum działań mających na celu zarówno zwrócenie uwagi opinii publicznej na zjawisko przemocy w rodzinie, jak i przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, w tym wspieranie profesjonalizacji służb społecznych w udzielaniu pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie

oraz w podejmowaniu odpowiednich działań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Wśród wyznaczonych do realizacji celów Programu wskazano działania, w zakresie profilaktyki, diagnozy i edukacji społecznej, ochrony i pomocy dla osób doświadczających przemocy w rodzinie, oddziaływań na osoby stosujące przemoc w rodzinie oraz doskonalenia kompetencji i umiejętności służb i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Każdy z tych celów rozpisany został na szereg działań przypisanych konkretnym organizacjom i instytucjom odpowiedzialnym za ich realizację.

5. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. 2020 poz. 1444 z późn. zm.); art. 207 k.k. uznaje przemoc w rodzinie za przestępstwo „za znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub pozostającą w zależności od sprawcy przewidywana jest kara”. Znęcanie się musi mieć charakter wielokrotny, powtarzalny, wyjątkowo może to być również działanie jednorazowe, lecz intensywne i rozciągnięte w czasie. Jeśli zachowanie jednorazowe nie posiada powyższych cech traktowane jest jako inne przestępstwo naruszenie nietykalności, uszczerbek na zdrowiu, groźba karalna. Zaniechanie określonego działania przez sprawcę także może rodzić dla niego odpowiedzialność karną. Do zaistnienia przestępstwa znęcania wystarczy, że sprawca dopuszcza się tylko jednego z rodzajów przemocy, tzn. psychicznej, fizycznej, ekonomicznej, czy seksualnej:

- art. 207 k. k. § 1 k.k. – znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy,
- art. 207 k. k. § 1a k.k. – znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny,
- art. 207 § 2 k.k. – jeżeli czyn określony w § 1 lub 1a połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa,
- art. 207 § 3 k.k. – jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie;

Inne przepisy prawne k.k. wykorzystywane w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie:

- art. 156 i 157 k.k. uszkodzenie ciała
- art. 190 k.k. groźby popełnienia przestępstwa na szkodę najbliższych
- art.. 190a k.k. § 1 uporczywe nękanie
- art. 191 k.k. zmuszanie do określonych-działań
- art. 191a k.k. utrwalanie wizerunku nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej, używając w tym celu przemocy
- art. 198 k.k. doprowadzenie przemocą innej osoby do obcowania płciowego lub do poddania się czy wykonania innej czynności seksualnej

- art. 199 k.k. nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia w celu doprowadzenia innej osoby do obcowania płciowego lub do poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej
 - art. 200 k.k. obcowanie płciowe z małoletnim poniżej 15 roku życia
 - art.200 k.k. prezentowanie treści pornograficznych małoletniemu poniżej 15 roku życia
 - art. 201 k.k. obcowanie płciowe w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry
 - art. 208 k. k. rozpijanie małoletniego
 - art. 209 k.k. uporczywe uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego
 - art. 210 k.k. §1 porzucenie małoletniego poniżej 15 roku życia lub osoby nieporadnej ze względu na stan psychiczny lub fizyczny
 - art. 210 k.k. §2 śmierć osoby małoletniej lub nieporadnej będąca skutkiem porzucenia
 - art. 211.k.k uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego wbrew woli osoby powołanej do opieki
 - art.216 k. k zniewaga
 - art. 217 k.k. naruszenie nietykalności cielesnej
 - art. 278 i 279 k.k. kradzież i kradzież z włamaniem na szkodę osoby najbliższej
 - art. 288 k.k. niszczenie mienia
6. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (j.t. Dz. U. 2020 poz. 1359); Realizacji uprawnień osób pokrzywdzonych służą również przepisy Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego. Omówione są tam następujące kwestie:
- art. 52 kro; warunki ustanowienia rozdzielności majątkowej
 - art. 56, 57 kro; warunki orzekania rozwodu, orzekanie o winie w rozkładzie pożycia małżeńskiego
 - art. 58 kro; rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej, sposób korzystania ze wspólnego mieszkania w przypadku rozwodu
 - art. 60 kro; warunki żądania od rozwiedzionego małżonka środków na utrzymanie
 - art. 61¹, 61³, 57 kro; warunki orzekania separacji, orzekanie o winie w rozkładzie pożycia małżeńskiego
 - art. 84 kro; sądowe ustalenie ojcostwa
 - art. 96¹ kro; zakaz stosowania kar cielesnych przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę nad małoletnim
 - art. 133 kro; obowiązek rodziców do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka
 - art. 141 kro; roszczenia matki dziecka pozamałżeńskiego

7. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. 2021 poz. 534 z późn. zm.);
8. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (j.t. Dz. U. 2021 poz. 1119);
9. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 czerwca 2011 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (Dz.U. 2011 Nr 126 poz. 718);
10. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" (Dz.U. 2011 r. Nr 209 poz. 1245);
11. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2021 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz. U. 2021 poz. 1107);
12. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. (Dz. U. 2011 Nr 50 poz. 259);
13. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (j.t. Dz. U. 2021 poz. 1882);
14. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (j.t. Dz. U. 2021 poz. 1915);
15. Ustawa z dnia 16 grudnia 2016r. Prawo oświatowe (j.t. Dz.U. 2021 poz. 1082)
16. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017r., w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2020 poz.1280)
17. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy (Dz.U. 2010 Nr 201 poz. 1334);
18. Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 22.02.2016 r. dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
19. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030. Załącznik do uchwały nr L/1790/18 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 20 września 2018 r.
20. Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2021 – 2030. Załącznik do uchwały nr XXXVII/734/21 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 września 2021 r.
21. Dolnośląski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień na lata 2021-2024. Załącznik do uchwały nr XXVIII/611/21 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 25 lutego 2021 r.

PRZEMOC W RODZINIE – DIAGNOZA ZJAWISKA

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem społecznym, które, jak określono w preambule do Ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, narusza podstawowe prawa człowieka, w tym prawo do życia i zdrowia oraz poszanowania godności osobistej. Dlatego też zadaniem instytucji publicznych powinno być stworzenie takiego systemu działań, którego celem głównym jest ograniczenie skali występowania zjawiska oraz minimalizowanie jego niekorzystnych efektów poprzez:

- działania profilaktyczne, mające za zadanie kształtowanie świadomości społecznej oraz wzorców zachowań pozbawionych przemocy, jak i dostarczanie wiedzy na temat zjawiska przemocy oraz systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- działania na rzecz osób doświadczających przemocy o charakterze interwencyjnym, doradczym, wspierającym i terapeutycznym
- działania kierowane do osób stosujących przemoc w rodzinie, mające wymiar interwencyjny, oraz edukacyjno-korekcyjny, których celem jest zmiana wzorców zachowań z przemocowych na pozbawione przemocy
- działania kierowane do służb pomocy i integracji społecznej, mające na celu ich profesjonalizację oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu.

Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie sporządzona została na podstawie sprawozdań z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (KPPPwR); ze względu na fakt, iż formularze sprawozdawcze uległy zmianie w 2014r. zasięg czasowy diagnozy obejmuje lata 2015-2019 oraz rok 2020.

Odrębne potraktowanie danych za 2020 rok podyktowane jest wystąpieniem pandemii wirusa SARS-CoV-2 (koronawirusa) na terenie całej Polski, co spowodowało konieczność przeformułowania form i sposobów świadczenia i korzystania z usług. Stawianie w jednym szeregu danych statystycznych z okresu przed pandemią i okresu pandemii i rozpatrywanie ich jako ciągłości zdarzeń w czasie, może nieść mylący obraz, stąd decyzja o wyodrębnieniu danych za rok 2020.

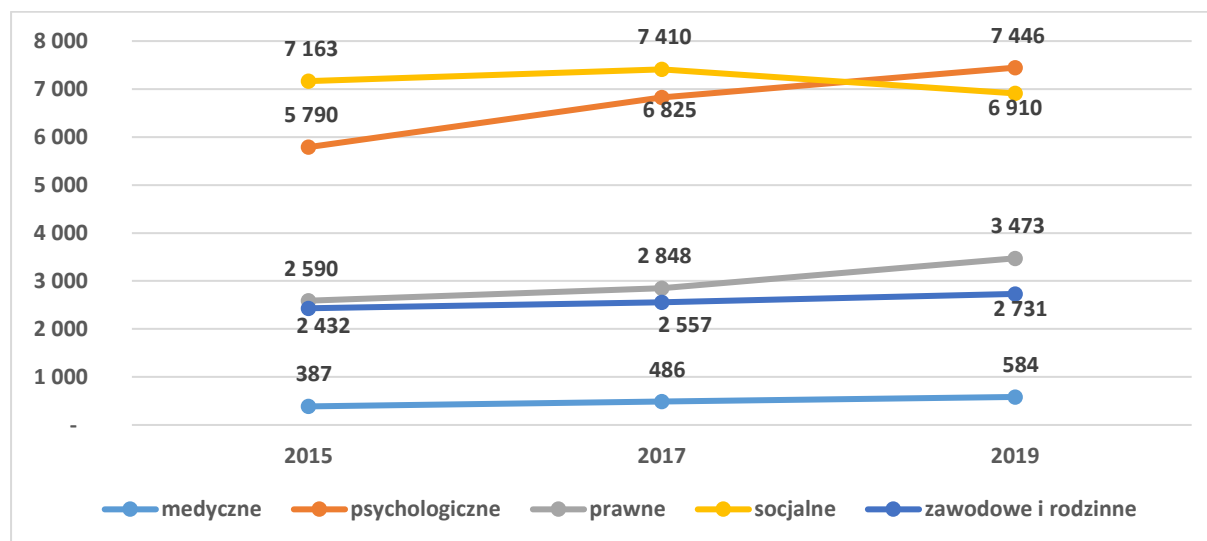
Lata 2015-2019

Z danych sprawozdawczych realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w województwie dolnośląskim wynika, że w roku 2019 działaniami Zespołów Interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie (ZI) objętych było 5.485 rodzin (14.914 osób), a działaniami Grup Roboczych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie (GR) 8.618 rodzin (24.367 osób). Procedurę Niebieskie Karty w 2019r. wszczęto wobec 5.581 rodzin. Na przestrzeni lat 2015-2019 liczba osób objęta działaniami ZI systematycznie rosła, choć dynamika wzrostu ulega spowolnieniu – w porównaniu z rokiem 2015 liczba osób objętych działaniami ZI w 2019r. zwiększyła się o 1952 osoby (ok. 15%), zaś w porównaniu z 2017r. o 783 osoby

(ok. 5,5%). Wzrosła również liczba osób objęta działaniami GR – o 927 osób (ok. 4%) w porównaniu z rokiem 2015 i o 621 osób (ok. 2,6%) w porównaniu z rokiem 2017. Liczba rodzin, wobec których wszczęto procedurę Niebieskie Karty na przestrzeni wskazanych lat oscylowała wokół 5.5 tys.

W latach 2015-2017 liczba osób, które w związku z przemocą w rodzinie potrzebowały wsparcia w formie poradnictwa zwiększyła się, zaś w perspektywie dwóch kolejnych lat uległa niewielkiemu zmniejszeniu. W 2015r. z poradnictwa skorzystało 11.107 osób, w 2017r. – 13.192 osoby, a w 2019 – 12.898 osób. Najczęściej korzystano z poradnictwa psychologicznego i socjalnego, a w dalszej kolejności z prawnego oraz zawodowego i rodzinnego, najrzadziej z poradnictwa medycznego. W odniesieniu niemal do wszystkich rodzajów poradnictwa na przestrzeni lat 2015-2019 odnotować można wzrost liczby osób korzystających, jedynie w przypadku poradnictwa socjalnego pomiędzy rokiem 2017 a 2019 nastąpił spadek liczby korzystających o 6,8%. Szczegółowe informacje na temat liczby korzystających z poradnictwa w związku z przemocą w rodzinie z uwzględnieniem form poradnictwa przedstawia poniższy wykres.

Wykres. Liczba osób korzystających z różnych form poradnictwa w związku z przemocą w rodzinie w latach 2015-2019

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (KPPpWR) za rok 2015, 2017 i 2019

Osoby doświadczające przemocy mogą skorzystać także ze wsparcia oferowanego przez placówki prowadzone przez gminne i powiatowe jednostki organizacyjne. W 2019r. na terenie województwa dolnośląskiego działało: 62 punkty konsultacyjne dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, z których skorzystało 2.209 osób, 27 ośrodków interwencji kryzysowej (OIK), obejmujących wsparciem 3975 osób, 2 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, z których skorzystało 190 osób, 1 ośrodek wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, obejmujący wsparciem 10 osób, 1 dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży,

obejmujący wsparciem 74 osoby oraz 4 inne placówki świadczące specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które udzieliły wsparcia 19 osobom. W latach 2015-2019 nastąpił wzrost liczby placówek świadczących wsparcie osobom doświadczającym przemocy, szczególnie tych, które obejmują pomocą największą liczbę osób, czyli ośrodków interwencji kryzysowej i punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Szczegółowe dane na temat infrastruktury wsparcia dla osób doświadczających przemocy w latach 2015-2019 prezentuje poniższa tabela.

Tabela. Infrastruktura wsparcia osób doświadczających przemocy w rodzinie w latach 2015-2019

Infrastruktura wsparcia osób doświadczających przemocy									
Wyszczególnienie	2015			2017			2019		
	liczba placówek	liczba miejsc	liczba osób	liczba placówek	liczba miejsc	liczba osób	liczba placówek	liczba miejsc	liczba osób
Punkty konsultacyjne dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	50	x	3225	62	x	2576	62	x	2209
Ośrodki wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	1	8	24	1	8	10	1	8	10
Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	0	0	0	0	0	0	1	30	74
Ośrodki interwencji kryzysowej	18	2194	2032	20	1863	1890	27	3019	3975
Inne placówki świadczące specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	7	498	572	3	74	29	4	16	19
Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	2	443	443	2	55	1490	2	55	190
Ogółem	78	3143	6296	88	2000	5995	97	3128	6477

Źródło: Sprawozdanie z realizacji KPPPwR za rok 2015, 2017 i 2019

Elementem wspierającym osoby doświadczające przemocy w rodzinie jest także telefon zaufania, interwencyjny i informacyjny. W województwie dolnośląskim w 2019r. dostępnych było 49 lokalnych telefonów zaufania, o 3 więcej niż w roku 2015 i 2017. W ciągu roku przeprowadzono 406 rozmów, podjęto 70 interwencji.

W województwie dolnośląskim prowadzone są również działania kierowane do osób stosujących przemoc, których celem jest ograniczanie zachowań przemocowych. Ważnym elementem tych działań jest prowadzenie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. W 2019r. w programach K-E uczestniczyły 352 osoby, w tym 274 mężczyzn i 78 kobiet (ukończyło je 160 osób). W 2015r. w programach oddziaływań K-E wzięło udział 387 osób, w tym 318 mężczyzn i 69 kobiet (ukończyły je 202 osoby), zaś w 2017r. – 417 osób, w tym 311 mężczyzn i 106 kobiet (program ukończyło 205 osób).

W 2019r. w województwie dolnośląskim funkcjonowało 169 Zespołów Interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie – po jednym w każdej gminie województwa dolnośląskiego i ich liczba na przestrzeni lat nie uległa zmianie. Rośnie natomiast liczba Grup Roboczych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie – w 2015r. w gminach województwa dolnośląskiego działało 5.676 GR, w 2017r. – 5.756 GR, zaś w 2019r. – 7.707 GR.

Osoby wchodzące w skład ZI i GR, w związku z często skomplikowaną i złożoną naturą spraw z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, z którymi stykają się w swojej działalności, potrzebują zróżnicowanej i kompleksowej wiedzy specjalistycznej oraz umiejętności psychospołecznych i komunikacyjnych, dzięki którym uda im się skutecznie wspierać osoby doświadczające przemocy oraz prowadzić działania wobec osób stosujących przemoc. Istotnym wsparciem dla tych służb mogą być szkolenia mające na celu wzrost kompetencji i umiejętności zawodowych oraz superwizja będąca formą ewaluacji pracy własnej, rozpoznania mocnych i słabych stron, wzmocnienia posiadanych kompetencji oraz formą wsparcia psychicznego osoby w niej uczestniczącej, co przeciwdziała wypaleniu zawodowemu. Jednym z podmiotów realizujących szkolenia z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej. W latach 2015-2019 DOPS zorganizował 49 szkoleń, w których uczestniczyło 1255 osób. Obok szkoleń istotnym elementem wsparcia pracowników służb społecznych realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest superwizja. W latach 2015-2019 DOPS objął tą formą wsparcia i profesjonalizacji pracy własnej 1159 osób, wchodzących w skład ZI i GR ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Ważnym elementem systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest profilaktyka i upowszechnianie wiedzy o zjawisku przemocy w rodzinie oraz dostępnych formach pomocy dla osób dotkniętych tym problemem. W 2019r. przeprowadzono 100 lokalnych kampanii społecznych, mających na celu kształtowanie świadomości społecznej w odniesieniu do zjawiska przemocy w rodzinie. W porównaniu z 2015 było ich więcej o 24, a w porównaniu z 2017 – o 1 kampanię społeczną.

Kwestią istotną w kontekście profesjonalizacji kadr pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest finansowanie szkoleń i innych form wsparcia rozwoju zawodowego kadr. Zdecydowana większość środków finansowych na szkolenia w ostatnich latach pochodziła z dotacji z budżetu państwa. W przypadku ograniczenia lub braku dotacji, konieczne będzie znalezienie innego źródła finansowania dla tych przedsięwzięć, w tym również środków własnych budżetu Samorządu Województwa Dolnośląskiego.

Rok 2020

Przemoc w rodzinie a pandemia Covid-19

Podobnie, jak w odniesieniu do wielu innych obszarów życia społecznego, również w przypadku przemocy w rodzinie, pandemia koronawirusa spowodowała konieczność przeformułowania zasad i sposobów realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Z informacji pozyskiwanych od jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, organizacji pozarządowych działających na rzecz ograniczania przemocy w rodzinie, z informacji przekazywanych przez Stowarzyszenie „Niebieska Linia” wynika, że wymuszona przez lockdown częściowa lub całkowita izolacja członków rodziny w ograniczonej przestrzeni lokalu mieszkalnego, stres związany z przenikaniem się środowiska pracy i środowiska domowego (zdalna praca i nauka), ograniczenia w dostępie do różnorodnych form spędzania czasu wolnego czy wzorce rozładowywania stresu przy pomocy substancji psychoaktywnych, mogły być czynnikami wpływającymi na wzmożone stosowanie różnych form przemocy wobec bliskich.

Inną kwestią poruszaną przez podmioty pracujące w obszarze przeciwdziałania przemocy związaną z pandemią jest możliwość korzystania z różnych form wsparcia przez osoby doświadczające przemocy oraz prowadzenia oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Duża część działań, ze względu na ograniczenia epidemiczne, została przeniesiona w tryb kontaktu zdalnego, z wykorzystaniem komunikacji telefonicznej czy Internetowej. Taka forma kontaktu niosła wiele ograniczeń, szczególnie dla osób doświadczających przemocy, które często nie mogły, ze względu na fizyczną obecność innych osób w przestrzeni mieszkalnej, w tym również osoby stosującej przemoc, swobodnie wyrażać swoich myśli, potrzeb i problemów. Dlatego też część podmiotów, obok form zdalnych, zachowała możliwość kontaktu bezpośredniego w sytuacjach, które tego kontaktu wymagały, z zachowaniem obowiązującego reżimu sanitarnego. Także w odniesieniu do pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie w okresie pandemii starano się w miarę możliwości wykorzystywać formy kontaktu zdalnego, tak by zachować ciągłość oddziaływań, co niosło ze sobą zarówno ograniczenia, jak i pozwoliło na pobudzenie nowych obszarów kompetencji uczestników oddziaływań (np. nabycie umiejętności obsługi programów do komunikacji zdalnej przez Internet, zwiększenie odpowiedzialności za udział własny w oddziaływaniach).

Kolejną kwestią, która wymagała przeformułowania w związku z trwaniem pandemii, było prowadzenie szkoleń oraz superwizji dla podmiotów z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Przeformułowania wymagała zarówno forma prowadzenia szkoleń – konieczność wdrożenia form zdalnych, jak i problematyki szkoleń. Niestety nie wszystkie szkolenia z tego obszaru można prowadzić w formie zdalnej z takim samym czy porównywalnym efektem, jak w przypadku form stacjonarnych. Istnieje szereg obszarów problemowych, wymagających pogłębionej refleksji w perspektywie indywidualnej oraz grupowej, pracy warsztatowej w

bezpośredniej relacji z drugim człowiekiem, uwzględnienia wartości merytorycznej efektu grupowego (sprzężenia grupowego), a są to kwestie, które tylko w ograniczonym zakresie można uzyskać podczas pracy w formie zdalnej. Dodatkowym elementem wpływającym na efektywność procesu szkoleniowego były wszelkiego rodzaju problemy sprzętowe i techniczne, ograniczenia związane z dostępem do Internetu, kumulacją obowiązków zawodowych skutkującą ograniczonym udziałem w szkoleniu. Wydaje się jednak, iż w sytuacji niemożności realizacji działań w tym obszarze w formach bezpośrednich, część zagadnień może z powodzeniem być prowadzona z wykorzystaniem narzędzi zdalnych.

W odniesieniu do superwizji forma zdalna jej prowadzenia wydaje się być rozwiązaniem akceptowalnym w sytuacji niemożności zrealizowania spotkania stacjonarnego. Problemy, jakie pojawiały się w związku z prowadzeniem superwizji w formie zdalnej były analogiczne, jak w przypadku szkoleń.

Przemoc w rodzinie – statystyki

W roku 2020 działaniami Zespołów Interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie (ZI) objętych było 7.310 rodzin (18.849 osób), a działaniami Grup Roboczych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie (GR) 10.286 rodzin (27.804 osoby). Procedurę Niebieskie Karty wszczęto wobec 7.359 rodzin. W porównaniu z rokiem 2019 obserwować można wzrost liczby rodzin i osób objętych wsparciem ZI i GR.

ZI w 2020 objęły działaniami o 1825 rodzin więcej (wzrost o ponad 33%) i o 3.935 osób (wzrost o ponad 26%) w porównaniu z rokiem 2019. Wzrost liczby rodzin i osób obserwować można również w odniesieniu do działań GR – w porównaniu z rokiem 2019 było to 1.668 rodzin (ponad 19%) i 3.131 osób (14%) więcej. Zwiększyła się również liczba rodzin (o 1.778, ok. 32%).

Wzrostowi uległa także liczba rodzin, wobec których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” – o 1.778 rodzin (niemal o 32%). Przytoczone dane mogą świadczyć o nasileniu zjawiska przemocy w rodzinie w roku 2020.

Sytuacja ta znajduje odzwierciedlenie również w statystykach Komendy Głównej Policji⁷ dotyczących województwa dolnośląskiego. Z opublikowanych przez KGP danych wynika, że w 2020r. funkcjonariusze jednostek podległych Komendzie Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu wypełnili 8.318 formularzy „Niebieska Karta-A”, o 2.637 formularzy więcej niż w roku 2019 i o 3.243 formularzy więcej w porównaniu z rokiem 2018. Poza województwem dolnośląskim, wzrost liczby formularzy „Niebieska Karta-A” odnotowano jeszcze w województwach wielkopolskim (o 871 formularzy) oraz mazowieckim (o 232), w pozostałych województwach odnotowano spadek liczby formularzy.

⁷ Informacja dotycząca realizacji przez Policję procedury „Niebieskie Karty” w 2020r., Wydział Prewencji Komendy Głównej Policji, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie>, dostęp: 31.05.2021r.

W roku 2020 z poradnictwa w związku z przemocą w rodzinie skorzystało 13.111 osób; najczęściej korzystano z poradnictwa socjalnego (7.677 osób) i psychologicznego (6.048 osób), a w dalszej kolejności z poradnictwa prawnego (2.549 osób), zawodowego i rodzinnego (2.318 osób) oraz medycznego (855 osób).

W porównaniu z rokiem 2019 odnotowano niewielki wzrost liczby osób korzystających ogółem z poradnictwa (o 213 osób, ok. 2%), przy jednoczesnym wzroście liczby osób korzystających z poradnictwa socjalnego (o 767 osób) i medycznego (o 271 osób), przy jednoczesnym spadku korzystających z poradnictwa psychologicznego (o 1.398 osób), prawnego (924 osoby) oraz zawodowego i rodzinnego (o 413 osób).

W 2020r. na terenie województwa dolnośląskiego w ramach infrastruktury wsparcia działały 62 punkty konsultacyjne dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, z których skorzystało 1.918 osób, 25 ośrodków interwencji kryzysowej (OIK), obejmujących wsparciem 3.530 osób, 2 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, z których skorzystało 129 osób, 2 ośrodki wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, obejmujące wsparciem 17 osób, 1 dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, obejmujący wsparciem 49 osób oraz 5 innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które udzieliły wsparcia 96 osobom. Ogółem wsparciem instytucjonalnym w 2020r. objętych zostało 5.739 osób, o 738 osób mniej niż w roku 2019.

W 2020r. na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonowały 53 telefony zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych – o 4 więcej niż w roku 2019. W ciągu roku przeprowadzono 7.654 rozmów (w tym 7.000 rozmów w gminie M. Wrocław) oraz podjęto 69 interwencji. W porównaniu z rokiem 2019 znacząco zwiększyła się liczba rozmów telefonicznych prowadzonych w ramach telefonu zaufania (w roku 2019 – 406 rozmów, wzrost o ok. 1785%), co wskazuje na istnienie dużej potrzeby kontaktu i wsparcia w sprawach związanych z przemocą w rodzinie i wzrost znaczenia źródeł zdalnych przy niemożności relacji bezpośredniej, łatwiej identyfikowalnych w dużych ośrodkach miejskich.

W roku 2020 w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie uczestniczyło 256 osób, w tym 231 mężczyzn i 34 kobiety (ukończyło je 136 osób). W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba uczestników programów K-E zmniejszyła się o 96 osób (o ok. 38%).

W 2020 roku w województwie dolnośląskim funkcjonowały 172 Zespoły Interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy – po jednym w każdej gminie dolnośląskiej oraz 4 w gminie Przemków. W województwie działało 8.779 Grup Roboczych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie – o 1.072 więcej niż w roku 2019.

W ramach wspierania podmiotów pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w roku 2020 Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej zorganizował 16 szkoleń, w których uczestniczyło 328 osób oraz objął superwizją 251

osób wchodzących w skład ZI i GR ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Znaczna część działań, ze względu na restrykcje epidemiologiczne, miała charakter zdalny.

W porównaniu z rokiem 2019 zmniejszyła się liczba lokalnych kampanii społecznych, mających na celu kształtowanie świadomości społecznej w odniesieniu do zjawiska przemocy w rodzinie. W 2020r. przeprowadzono 73 kampanie społeczne, o 27 mniej niż w roku poprzednim.

Porównując dane statystyczne za rok 2019 i 2020 obserwować można zwiększoną potrzebę na działania prowadzone w ramach systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, szczególnie te o charakterze interwencyjnym i wspierającym. Oczywiście trudno o jednoznaczne stwierdzenie, iż bezpośrednią i jedyną przyczyną wzrostu liczby rodzin i osób objętych pracą ZI i GR, liczby wszczętych procedur „Niebieskie Karty” czy liczby osób poszukujących wsparcia była pandemia koronawirusa, jednak tak dynamiczny wzrost tych statystyk w perspektywie jednego roku może wskazywać na koincydencję tych dwóch zjawisk. W związku z tym kwestią istotną staje się dostosowanie form działań podmiotów pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy z jednej strony do potrzeb, oczekiwań i możliwości osób korzystających z systemu, a z drugiej do ograniczeń uwarunkowanych pandemią koronawirusa.

**PODMIOTY REALIZUJĄCE DZIAŁANIA W OBSZARZE
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE OKREŚLONE W
WOJEWÓDZKIM PROGRAMIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W
RODZINIE NA LATA 2021-2030**

Podmioty uczestniczące w realizacji działań określonych w Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030:

a) jednostki organizacyjne pomocy społecznej działające w najbliższym środowisku lokalnym, służące doraźnym lub specjalistycznym wsparciem w rozwiązywaniu problemów związanych z przemocą lub realizujące procedurę „Niebieskie Karty”, w tym głównie:

- ośrodki pomocy społecznej
- powiatowe centra pomocy rodzinie
- ośrodki interwencji kryzysowej
- punkty interwencji kryzysowej
- placówki specjalistycznego poradnictwa
- ośrodki wsparcia
- specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie udzielające różnego rodzaju wsparcia, w tym zapewnienie schronienia
- placówki całodobowe realizujące programy opiekuńcze i socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży
- placówki opiekuńczo-wychowawcze wsparcia dziennego
- domy pomocy społecznej

b) jednostki wymiaru sprawiedliwości i ochrony porządku publicznego:

- sąd
- prokuratura
- policja

c) placówki oświaty mające bezpośredni kontakt z dziećmi i młodzieżą oraz ich opiekunami, w tym:

- przedszkola
- szkoły
- poradnie psychologiczno-pedagogiczne
- młodzieżowe ośrodki socjoterapii
- młodzieżowe ośrodki wychowawcze

d) placówki służby zdrowia (publiczne i niepubliczne), w tym:

- ośrodki zdrowia
- szpitale (oddziały ratunkowe, poradnie szpitalne i przyszpitalne)

- pogotowie ratunkowe
- placówki leczenia odwykowego
- poradnie zdrowia psychicznego

e) inne podmioty działające na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, m.in.:

- komisje rozwiązywania problemów alkoholowych
- zespoły interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- grupy robocze ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- poradnie rodzinne
- organizacje pozarządowe
- kościoły
- związki wyznaniowe.

OBSZARY DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH

Chcąc zapewnić działaniom strategicznym odpowiedni poziom kompleksowości i komplementarności ujęcia, należy je planować i realizować w ramach pięciu głównych obszarów strategicznych. Są to obszary:

1. PROFILAKTYKA
2. INTERWENCJA
3. WSPARCIE
4. WSPÓŁPRACA POMIĘDZY PODMIOTAMI REALIZUJĄCYMI ZADANIA W OBSZARZE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE
5. WZMACNIANIE LOKALNYCH SYSTEMÓW PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE

Profilaktyka

Aby skutecznie przeciwdziałać zjawisku przemocy w rodzinie, poza realizacją podstawowych zadań wynikających z obowiązujących przepisów, niezbędne jest podejmowanie działań profilaktycznych, które stanowią ważne uzupełnienie całego procesu przeciwdziałania przemocy.

Profilaktyka przeciwdziałania przemocy w rodzinie to działanie, którego celem ma być zapobieganie pojawieniu się lub rozwojowi niekorzystnego zjawiska jakim jest przemoc domowa. Koncentruje się ona na niwelowaniu ryzyka wystąpienia sytuacji przynoszących szkody. Bardzo ważne jest aby podejmować działania holistycznie, obejmując różne obszary i środowiska, w których zjawisko to może zaistnieć. Należy rozwijać właściwe postawy i mechanizmy, już we wcześniejszym okresie życia, które później pozwolą skutecznie obronić się przed przemocą, nie dopuszczać się jej, posiadać umiejętności rozwiązywania konfliktów bez użycia przemocy i we właściwy sposób na nią reagować. Należy pamiętać, iż profilaktyka jest efektywniejsza niż działania naprawcze, które są działaniami długotrwałymi, a w konsekwencji też i kosztownymi.

Przesłanką do efektywnej pracy profilaktycznej jest skoordynowanie działań we wszystkich obszarach jej funkcjonowania. Działania profilaktyczne powinny być skierowane na najważniejsze czynniki ryzyka, tkwiące zarówno w jednostce, jak i w jej otoczeniu społecznym.

Interwencja

Ustawa o pomocy społecznej określa interwencję kryzysową jako zespół interdyscyplinarnych działań, podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej.

Głównym działaniem w procesie przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, udzielenie wsparcia emocjonalnego oraz obniżenie lęku. Wszelkie te czynności powinny być podejmowane w oparciu o respektowanie podstawowych wartości, takich jak: godność człowieka, jego podmiotowość oraz prawo do podejmowania autonomicznych decyzji.

Interwencja w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, to przede wszystkim ustawowy obowiązek określonych służb i instytucji, który został opisany w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie Procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. 2011 Nr 209 poz.1245). Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą, odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Procedura interwencji z powodu przemocy w rodzinie „Niebieskie Karty” jest jednym z zadań w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i narzędziem ułatwiającym jej zdiagnozowanie oraz podjęcie najpotrzebniejszych działań chroniących osoby doznające przemocy i powstrzymujących osoby stosujące przemoc. Następnie działania interwencyjne kierowane do osób doznających przemocy w rodzinie to oddziaływania opiekuńcze i terapeutyczne, natomiast do osób stosujących przemoc w rodzinie kierowane są działania pouczające i izolujące. Podejmowanie działań interwencyjnych bardzo często jest niezbędnym czynnikiem doprowadzającym osoby stosujące przemoc do szukania pomocy w zakresie zmiany swojego zachowania, postaw i poszukiwania innych możliwości rozwiązywania sytuacji niebezpiecznych w rodzinie.

Wsparcie

Przemoc w rodzinie odbiera osobom jej doświadczającym moc, poczucie sprawstwa, poczucie, że można wpływać na swoje życie, że można je zmienić. Osoby doświadczające przemocy często nie są rozumiane przez otoczenie. Ich zachowanie dla osób niewykłanych w sytuację przemocową wydaje się dziwne, nieuzasadnione. Dlatego też pomaganie osobom doznającym przemocy należy traktować jako działanie zmierzające do odbudowania ich osobistej mocy. Efektywność pomocy osobom

doświadczającym przemocy można mierzyć poprzez ich zmiany wewnętrzne, które warunkują skuteczne, konstruktywne działanie i pożądane zmiany życiowe.

Podstawowym celem pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie jest zapewnienie im bezpieczeństwa oraz odbudowanie poczucia mocy osobistej. Ważne jest, by wszystkie osoby udzielające wsparcia osobom doświadczającym przemocy posiadały wiedzę na temat psychologicznego wpływu zdarzeń traumatycznych oraz potrafiły udzielać wsparcia praktycznego, społecznego i emocjonalnego. Posiadanie takiej wiedzy i umiejętności przez osoby pomagające osobom doświadczającym przemocy jest warunkiem skutecznego działania.

Współdziałanie pomiędzy podmiotami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Przemoc, w tym przemoc domowa, stanowi problem nie tylko prywatny, ale również społeczny i polityczny, dotyczy bowiem naruszania praw człowieka i jego podstawowych wolności. Stąd konieczne jest zaangażowanie instytucji państwowych i organizacji pozarządowych, które powinny kontrolować te zjawiska. Lata doświadczeń praktyków pokazały, iż z przemocą w rodzinie należy mierzyć się zespołowo i interdyscyplinarnie.

Wzmacnianie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Celem działań i współpracy różnych podmiotów działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie powinno być stworzenie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie, obejmujących poziomy powiatów i gmin. Funkcjonowanie systemu zapewniałoby wysoką skuteczność i efektywność podejmowanych działań, jak również odpowiednią kompleksowość i komplementarność działań. Stąd też istotne jest wspieranie i stymulowanie ich rozwoju.

CELE WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2021-2030

CEL GŁÓWNY	
<p>Ograniczenie skali występowania przemocy w rodzinie w województwie dolnośląskim. Udoskonalenie rozwiązań i narzędzi służących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.</p> <p>Budowa i wzmacnianie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</p>	
Cele szczegółowe:	
Profilaktyka	
<p>1. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie uwzględniająca jego specyfikę, skalę występowania, uwarunkowania indywidualne i społeczne, problemy i potrzeby w zakresie ochrony i wsparcia osób doświadczających przemocy oraz pracy z osobami stosującymi przemoc</p>	<p>Mierniki:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba przeprowadzonych diagnoz 2. Liczba raportów z badań 3. Liczba upowszechnionych informacji dotyczących diagnozy zjawiska
<p>2. Wzrost świadomości społecznej odnośnie przemocy w rodzinie poprzez realizację kampanii społecznych mających na celu obalanie mitów i stereotypów związanych z przemocą w rodzinie, wzrost wrażliwości obywateli na kwestię przemocy w rodzinie i informowanie o możliwościach wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie</p>	<p>Mierniki:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba przeprowadzonych kampanii społecznych o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym
<p>3. Upowszechnianie wiedzy o zjawisku przemocy w rodzinie, mechanizmach i skutkach stosowania przemocy oraz metodach ograniczenia występowania zjawiska poprzez konferencje, publikacje tematyczne, warsztaty kompetencji rodzicielskich, warsztaty kompetencji społecznych, w tym treningi zastępowania agresji itp.</p>	<p>Mierniki:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba konferencji 2. Liczba publikacji tematycznych 3. Liczba warsztatów kompetencji rodzicielskich 4. Liczba warsztatów kompetencji społecznych 5. Liczba uczestników konferencji 6. Liczba uczestników form warsztatowych

Interwencja	
1. Upowszechnianie informacji o możliwościach i formach uzyskania pomocy i wsparcia przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie oraz oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	Mierniki: 1. Baza podmiotów świadczących na terenie województwa dolnośląskiego pomoc i wsparcie oraz dostępnych form pomocy i wsparcia 2. Liczba uaktualnień bazy
3. Rozwój i organizowanie różnych form informowania i pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie	Mierniki: 1. Liczba form pomocy 2. Liczba dostępnych źródeł informacji i wsparcia 3. Liczba rozmów i interwencji
Wsparcie	
1. Upowszechnianie i rozwój nowatorskich metod i narzędzi pracy z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie	Mierniki: 1. Liczba informacji na temat nowatorskich metod i narzędzi pracy z osobami dotkniętymi przemocą przekazanych podmiotom realizującym zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa dolnośląskiego 2. Liczba paneli dyskusyjnych, konferencji, warsztatów poświęconych problematyce pracy z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie 3. Liczba publikacji tematycznych
2. Usystematyzowanie form pracy z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie oraz z osobami stosującymi przemoc w rodzinie	Mierniki: 1. Liczba ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie 2. Liczba ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie
3. Rozwój form wsparcia grupowego (grupy samopomocowe, wsparcia, edukacyjne, terapeutyczne itp.)	Mierniki: 1. Liczba szkoleń 2. Liczba spotkań panelowych
Współpraca pomiędzy podmiotami realizującymi zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie	
1. Wymiana doświadczeń, wiedzy, inicjowanie wspólnych przedsięwzięć z instytucjami, służbami działającymi w obszarze i	Mierniki: 1. Liczba spotkań, paneli, konferencji poświęconych wymianie wiedzy,

na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej na szczeblu krajowym i wojewódzkim	doświadczeń oraz umacnianiu współpracy 2. Liczba uczestników spotkań, paneli, konferencji 3. Liczba wspólnych przedsięwzięć
2. Rozwój współpracy podmiotów realizujących działania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Mierniki: 1. Liczba inicjatyw podjętych we współpracy
3. Pobudzanie i wspieranie aktywności trzeciego sektora w działaniach na rzecz ograniczania zjawiska przemocy i niwelowania jego negatywnych skutków	Mierniki: 1. Liczba organizacji pozarządowych zaangażowanych w działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie 2. Liczba przedstawicieli organizacji pozarządowych w inicjatywach i przedsięwzięciach Samorządu Województwa Dolnośląskiego podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie 3. Liczba wspólnie zorganizowanych przedsięwzięć
4. Inicjowanie i wspieranie działań na rzecz budowania partnerstwa i współpracy w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Mierniki: 1. Liczba partnerstw i koalicji 2. Liczba ponadlokalnych zespołów tematycznych i interdyscyplinarnych
5. Promowanie „dobrych praktyk” w zakresie zasad współpracy między podmiotami lokalnymi	Mierniki: 1. Liczba upowszechnionych „dobrych praktyk” 2. Liczba odbiorców informacji na temat „dobrych praktyk”
Wzmacnianie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie	
1. Pomoc merytoryczna o charakterze interdyscyplinarnym zapewniana poprzez dostarczanie, upowszechnianie materiałów edukacyjnych, wskazówek i rekomendacji w zakresie procedur postępowania zaradczego, interwencyjnego, wspierającego wobec przemocy w rodzinie	Mierniki: 1. Liczba przygotowanych materiałów edukacyjnych 2. Liczba wskazówek i rekomendacji w zakresie procedur postępowania 3. Liczba odbiorców materiałów edukacyjnych, wskazówek i rekomendacji
2. Podnoszenie poziomu wiedzy i doskonalenie umiejętności osób pracujących w obszarze	Mierniki: 1. Liczba pozaszkolnych form podnoszenia kwalifikacji

przeciwdziałania przemocy w rodzinie	i umiejętności w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie (w tym szkolenia specjalistyczne, warsztaty, wykłady i panele eksperckie) 2. Liczba przeszkolonych osób
3. Rozwój i wspieranie działań mających na celu przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie, w tym superwizji, grup wsparcia, coachingu itp.	Mierniki: 1. Liczba inicjatyw i działań mających charakter wspierający osoby bezpośrednio pracujące z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie 2. Liczba uczestników tych inicjatyw i działań
4. Monitorowanie rozwoju infrastruktury świadczącej pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz tworzenie rekomendacji służących spójności terytorialnej infrastruktury pomocowej	Mierniki: 1. Liczba podmiotów świadczących pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w ujęciu terytorialnym 2. Liczba rekomendacji mających na celu zwiększenie spójności terytorialnej form pomocy i wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie
5. Promowanie i wspieranie inicjatyw oddziałujących na postawy społeczności lokalnych i zwiększających ich gotowość do angażowania się w pomoc rodzinom dotkniętym problemem przemocy	Mierniki: 1. Liczba inicjatyw i przedsięwzięć 2. Liczba osób objętych oddziaływaniem
6. Upowszechnianie „dobrych praktyk” w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Mierniki: 1. Liczba upowszechnionych „dobrych praktyk” 2. Liczba odbiorców informacji dotyczących „dobrych praktyk” 3. Liczba wdrożonych „dobrych praktyk”

FINANSOWANIE PROGRAMU

Podobnie jak w przypadku Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej na lata 2021-2030 wśród głównych źródeł finansowania działań Samorządu Województwa Dolnośląskiego ujętych w Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030 wskazać można środki finansowe pochodzące z funduszy europejskich w ramach nowej perspektywy finansowej 2021-2027 oraz

międzynarodowych instytucji finansowych, środki krajowe pochodzące z budżetu państwa (np. w ramach realizacji zadań zleconych z zakresu administracji rządowej, środki programów krajowych – np. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego), środki pochodzące z budżetu Województwa Dolnośląskiego, ze szczególnym uwzględnieniem kwot ujętych w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Dolnośląskiego.

Ważnym elementem służącym efektywnej i skutecznej realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie powinna stać się współpraca z samorządami szczebla gminnego i powiatowego oraz z innymi partnerami publicznymi i niepublicznymi, w tym także udział finansowy/rzeczowy we wspólnie podejmowanych inicjatywach – adekwatny do posiadanych możliwości oraz korzyści osiągniętych dzięki współdziałaniu.

Uzupełnieniem źródeł finansowania inicjatyw o charakterze ponadlokalnym mogą być również środki finansowe podmiotów społecznych i prywatnych, krajowych i zagranicznych.

Wśród preferowanych form współpracy wskazać można partnerstwa publiczno-publiczne, publiczno-społeczne oraz publiczno-prywatne.

ZASADY, FORMY MONITORINGU I EWALUACJI

Dokumentem nadrzędnym wobec Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030 jest Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2021-2030 (DSIS). Program jest dokumentem wdrożeniowym dla obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, precyzującym i uszczegóławiającym zakres działań w tym obszarze.

Zasady monitoringu i ewaluacji określone dla Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej na lata 2021-2030 mają zastosowanie także w odniesieniu do Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030. Monitoring i ewaluacja powyższych dokumentów powadzone będą na zasadach zgodnych z zasadami monitoringu i ewaluacji SRWD 2030, ze szczególnym uwzględnieniem zasad określonych w Planie Wykonawczym SRWD 2030.

Monitoring ma na celu zapewnienie zgodności realizacji Programu z założeniami i celami wcześniej zatwierdzonymi w nadrzędnych dokumentach programowych.

Monitoring i ewaluacja realizacji Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy na lata 2021-2030 pozwolą na skuteczne wdrażanie założeń programowych, uzupełnianie treści Programu o bieżące i nowe kierunki działań, dostosowujące go do wymogów odbiorców oraz zmian zachodzących w otoczeniu zewnętrznym i wewnętrznym realizowanych celów.

Monitoring i ewaluacja będą dotyczyły:

- celów i rezultatów Programu

- określenia stopnia zgodności realizacji celów i rezultatów Programu
- sygnalizowania pojawiających się problemów,
- doskonalenia realizacji Programu, poprzez dostarczanie informacji służących zwiększeniu jego efektywności.

Głównym narzędziem monitoringu i ewaluacji Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030 będzie corocznie przygotowywany materiał sprawozdawczy opisujący zakres i charakter działań zrealizowanych w obszarze obejmowanym celami Programu, stanowiący „wkład” merytoryczny z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie do **Raportu o stanie województwa**.

Ponadto elementem monitoringu i ewaluacji Programu będzie opis zrealizowanych działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie przygotowywany do materiału sprawozdawczego z realizacji celów DSIS na lata 2021-2030, opracowywanego w cyklu trzyletnim do dokumentów monitoringowo-ewaluacyjnych SRWD 2030:

- **Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego i rozwoju społeczno-gospodarczym województwa dolnośląskiego**
- **Raport z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030.**

Ewaluacja końcowa Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030 uwzględnić będzie wymienione powyżej materiały sprawozdawcze, odniesienia do wskaźników określonych w Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej na lata 2021-2030 dla celów z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, pozwalających „zmierzyć” poziom zaawansowania ich realizacji oraz kierunek zmian wynikających bezpośrednio lub pośrednio z działań podejmowanych w ramach Programu oraz odniesienia do danych statystyki publicznej (GUS, BDL GUS) i statystycznych baz branżowych. Ewaluacja końcowa obejmować będzie podsumowanie realizacji celów Programu na lata 2021-2030 oraz wskazywać potrzeby i kierunki oddziaływań w ramach dokumentu operacyjnego z tego obszaru w kolejnej perspektywie czasowej.

Wskaźniki monitoringu/ ewaluacji Programu określone w Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej na lata 2021-2030:

L.p.	Rodzaj wskaźnika	Oczekiwana wartość wskaźnika rok 2030	Źródło weryfikacji wskaźnika
1.	Liczba szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	30	Dane wewnętrzne DOPS i Wydziałów UMWD

2.	Liczba uczestników szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	540	Dane wewnętrzne DOPS i Wydziałów UMWD
3.	Liczba superwizji z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	60	Dane wewnętrzne DOPS
4.	Liczba uczestników superwizji z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	360	Dane wewnętrzne DOPS
5.	Liczba kampanii społecznych związanych z istotnymi kwestiami społecznymi – obszar przeciwdziałania przemocy w rodzinie	1	Dane wewnętrzne DOPS i Wydziałów UMWD
6.	Liczba badań empirycznych dotyczących istotnych kwestii społecznych – obszar przeciwdziałania przemocy w rodzinie	1	Dane wewnętrzne DOPS i Wydziałów UMWD

Pozostałe wskaźniki monitoringu/ ewaluacji Programu:

L.p.	Rodzaj wskaźnika	Oczekiwana wartość wskaźnika rok 2030	Źródło weryfikacji wskaźnika
1.	Liczba publikacji/ opracowań merytorycznych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie	3	Dane wewnętrzne DOPS
2.	Liczba konferencji, paneli, seminariów dotyczących problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie	2	Dane wewnętrzne DOPS i Wydziałów UMWD
3.	Baza danych (systematycznie aktualizowana) o podmiotach realizujących na terenie województwa dolnośląskiego zadania z zakresu przemocy w rodzinie	1	Dane wewnętrzne DOPS